

DE DUBBELGANGERSOORTEN VAN CARYCHIUM

"Overigens is bij dit conchologisch onderzoek een sterke twijfel gerezen ten aanzien van de juistheid om soorten van elkaar te onderscheiden op grond van een mogelijk subtiel verschil aan de schelp, vooral indien, zoals bij de beide vermeende Carychium soorten het geval is, de dieren nóch uitwendig-, nóch anatomische verschillen vertonen". Bij deze passage uit het artikel "Molluskeninventarisatie van het landgoed Oud-Amelisweerd en directe omgeving", van de hand van D. VAN DEN TOOREN en J.H. WITTE (C.B. 134:1478-1480), veroorloof ik mij enige kanttekeningen te plaatsen.

Was het materiaal wel voldoende gevarieerd om tot een dergelijke algemene conclusie te mogen komen? Er werd, lezen wij, uitsluitend C. tridentatum verzameld, geen enkel exemplaar van minimum. Aannemende dat de determinatie juist was, is dan een uiting van twijfel, nog wel sterke twijfel, aan de juistheid van de soortgrens gemotiveerd? Op veel plaatsen in Nederland, ook in de omgeving van Utrecht (Easteria, vol. 20, 1956:6) komen de twee soorten in elkaars gezelschap voor. Series van dergelijke lokaliteiten vormen bepaald een gunstiger basis voor bestudering van een soortgrens dan éénsoortig materiaal van praktisch dezelfde vindplaats.

De gesuggereerde premisse, dat soortelijke verscheidenheid een anatomisch verschil zou impliceren en dat afwezigheid van enig waarneembaar anatomisch verschil op soortelijke identiteit zou wijzen, is, op grond van de ervaring, niet juist. Er zijn groepen van mollusken, waarin anatomische kenmerken belangrijk en zelfs doorslaggevend zijn bij de determinatie (Succinea, verscheidene genera Helices), en andere, waarin de schelp tot nu toe de enige bruikbare criteria levert (Pisidium).

Wanneer is een verschil zo "subtiel", dat men van "vermeende" soorten mag gaan spreken? Zou bijvoorbeeld een plooi van een decimeter lengte in een Tridacna gigas een minder subtiel kenmerk zijn dan een enkele tienden millimeters grote krul in de parietale lijst van een Carychium? De subtiliteit van een verschil is betrekkelijk. Er zijn mensen die met de beste wil van de wereld geen grens weten te trekken tussen Vitrea crystallina en V. contracta, en anderen die deze dubbelgangersoorten met het blote oog uit elkaar weten te houden. Voor een leek zijn de soortelijke verschilpunten in het geslacht Pisidium allemaal subtiel, maar wie zich ernstig in de vormenrijkdom van deze groep gaat verdiepen, zal geleidelijk subtiele morfologische hiaten ontdekken, die onweerlegbaar op soortelijke verscheidenheid wijzen.

Wij mogen veronderstellen, dat de auteurs de grondige studie over Carychium van WATSON & VERDCOURT (Journal of Conchology, vol. 23, 1952: 306-324, pl. 9,10; aanwezig in de bibliotheek van de N.M.V.) kennen. Uiteraard heeft iedere onderzoeker het recht een andere mening over de soortgrens in dit genus te huldigen dan beide Britse malacologen, die tot de conclusie kwamen dat tridentatum en minimum als zelfstandige soorten beschouwd dienen te worden. Doch zo lang men geen overtuigende tegenargumenten kan aanvoeren, is het, dunkt mij, voorzichtiger te twijfelen aan de bruikbaarheid van het eigen materiaal of - met enige zelfkritiek - aan de scherpthe van eigen onderscheidingsvermogen, dan de indruk te wekken het resultaat van uiterst nauwgezette arbeid van de gecoemde specialisten zonder meer ter zijde te willen schuiven.

J. Kuiper